

Karczewicz Ágnes

AZ ÓVODAI TERVEZÉS ÁBÉCÉJE

Tervezd meg a jövőt, de csak ceruzával!

Írta:
Karczewicz Ágnes

© Kiadja a Novum Könyvklub Kft., 2022
www.novumkonyv.hu

HU ISSN 2063-515X
ISBN 978-615-6043-54-2

A kiadó a kiadói jogot fenntartja. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű,
sem annak része semmiféle formában nem sokszorosítható.

A kiadásért felel a Novum Könyvklub ügyvezetője
Szerkesztő: Manxhuka Afrodita
Anyanyelvi lektor: Gellér Tibor
Borítókép: Designed by Freepik
Tördelés, nyomdai előkészítés: Soós Zsuzsanna

Pannónia Nyomda Kft.
Felelős vezető: Halász Gábor

Tartalom

Bevezető gondolatok a tervezésről	5
A sok szempontú tervezés	5
A munkát segítő óvodai tervek ismérvei.....	6
A tervezés fajtái.....	6
Gyermekeinkről és magunkról néhány mondatban	7
A nevelés tervezését meghatározó pedagógiai irányzatok	8
Freinet-pedagógia	8
A Waldorf-pedagógia.....	15
Montessori-pedagógia.....	16
Pikler-módszer	21
Reggió-pedagógia	21
A humanisztikus pszichológia alapelveire épülő Rogers-módszer	22
Bátorító nevelés.....	23
Élmény- és kalandpedagógia.....	24
Segni mossi	25
Befejezésül még három magyar programról egy-egy mondatban.....	25
A napi és heti ritmus.....	27
Ötnapos életritmus.....	28
Tíznapos életritmus.....	32
A napi ritmus	36
Éves nevelési terv	39
A helyi nevelési programunkban megfogalmazott alapelvek mentén	39
Ötletek a szükségletek kielégítéséhez kapcsolódó feltételek biztosításához.....	42
A testi, értelmi és érzelmi fejlődés segítésének technikái, eljárásai, módszerei.....	44
Válogatás kipróbált ötleteinkből, módszereinkből, technikáinkból és eszközeinkből....	45
Éves tematikus terv.....	56
1. variáció	56
2. variáció	60
3. variáció	63
A csoportszoba és a gyerekek által használt terek kialakításával kapcsolatos tervezőmunka.....	75
Amit az át- és berendezés, illetve eszközkészítés során minden esetben szem előtt tartunk	75
Témák és a terek.....	78

A befogadási és visszafogadási terv	80
A befogadás és visszafogadás lépései	80
Befogadási és visszafogadási terv – Az egymásra hangolódás segítése.....	87
Befejezésül még egy csokornyai ötlet	121
Melléklet.....	124
Az értelmi képességek fejlődésének sajátosságai.....	124
Az érzelmi képességek fejlődésének sajátosságai	138
A fejlődő képességek csoportosításának egy lehetséges változata	141

Bevezető gondolatok a tervezésről

Az alcímben szereplő gondolatot („Map out your future, but do it in pencil.” – Tervezd meg a jövődet, de csak ceruzával!) talán szokatlan módon egy rockzenésztől, Jon Bon Jovitól kölcsönöztem, mert számomra kifejezi mindazt, amit fontosnak tartok a tervezéssel kapcsolatban. A tervezés elengedhetetlen része az életünknek, munkánknak. Ez az alap, melyre mindent felépítünk. Életünk minden területén is folyamatosan tervezünk, és terveinket folyamatosan módosítani kényserülünk. Az óvodai élet során mindez fokozatosan érvényesülő törvény. Olyanok vagyunk, mint a GPS. Kiválasztjuk a célt, a feladatot, legjobb tudásunk szerint felkészülünk mindenre, és aztán folyamatosan újratervezünk a gyerekek aktuális tevékenységéhez, hangulatához, egy-egy gyerekkel történt eseményhez, átélt élményhez, pillanatnyi érdeklődéshez, érzelmekhez igazodva.

Akkor miért is van szükségünk a tervezésre? Azért, mert segít a célokat megfogalmazni és azokat elérni. A célok elérését segítő folyamatokat megszervezni és a feltételeket megteremteni. Irányokba terel. Segít rendszert kialakítani a sok-sok ötletből, lehetőségből, melyeket használni szándékozunk ahhoz, hogy minél eredményesebbek lehessünk az élet és a munkánk minden területén.

Az óvodai tervezés olyan, mintha hálót szőnénk, mellyel körbeöleljük a gyerekeket. Minden pontja összefügg minden ponttal. A jó terv egyik, számomra legfontosabb ismérve, hogy átláthatóvá teszi az összefüggéseket, másik pedig az, hogy minden óvodapedagógus rugalmasan kezelheti azokat. Tudatos, átgondolt tervezőmunka nélkül szinte elképzelhetetlen feladat a rugalmas, a csoport egészéhez és az egyes gyerekekhez való alkalmazkodás, melynek megvalósítása elképzelhetetlen rögtönzések, improvizációk nélkül.

„Az ember tervez, és tervez. Az ember egész életén keresztül, mind csak tervez. Ezt meg azt. Mert szép az, tervezni. Az életben aztán úgysem az történik, amit az ember tervez, de az már szinte mindegy. A tervezésről úgysem szokunk le soha. A tervezés maga az élet.” (Wass Albert)

A sok szempontú tervezés

Az óvodai élet megtervezése során sokféle tervet készítünk: éves terv, befogadási terv, időszakos terv, egyénre szóló fejlesztési terv, egy-egy ünnephez, hagyományhoz kötődő terv vagy egy-egy nap tevékenységeit magában foglaló terv. Mindegyik összeállítása, tartalma, hossza más és más, de azért vannak olyan elemek, melyek mindegyikben megjelennek. A célok és feladatok, az időhatárok, a közvetlen és tágabb környezet kínálta lehetőségek beépítésének módja, a gyerekek, a gyerekközösség ismeretén alapuló tevékenységek és értékközvetítési lehetőségek felsorolása mind-mind részeivé válnak.

ZÁRÓJELBEN

A célok és feladatok megfogalmazása után, jó, ha a tervezőmunkát minden esetben megelőzi egy „lehetőségtérkép” elkészítése, melynek során számba vesszük – elsősorban – önmagunk és segítők (kollégák, az adott gyerekközösség és az egyes gyerekek, valamint a családok, szülők, a pedagógiai munkát segítők) erősségeit és korlátait. Valamint a közvetlen és tágabb környezet (óvoda, csoportszoba, felszereltség, kiterjesztett tér, az élménynyújtásra és a fejlődés megsegítésére alkalmas helyszínek) által nyújtott lehetőségeket. Ezzel az alapokat biztosító, sokszínű „tárházzal” el is kezdődhet a konkrét tervezőmunka, melynek formai és tartalmi elvárásai óvodánként, csoportonként egyéni arculatot mutathatnak, hiszen a jó terv egyik ismérve, hogy jól tudja alkalmazni az, aki meg is valósítja azt.

„Amikor az ember mindenfélét képzel és tervez, álmodik és remél – ez a várakozás jó része. Milyen lesz? (...) Hogyan lesz?” (Müller Péter)

■ *A munkát segítő óvodai tervek ismérvei*

- A **helyi lehetőségeket tükröző**, azokat maximálisan ki- és felhasználó.
- A folyamatban részt vevők **szükségleteire építő**.
- A fejlődést segítő célok, feladatok és az ezek megvalósítását segítő tevékenységek rendszere **jól átlátható, és a gyakorlati megvalósítást segíti** a tervet készítő számára.
- **Rugalmasan** kezelhető.
- Biztosítja egy-egy téma, terület, feladat **sokoldalú, komplex** feldolgozását.
- **Egyéni**. Tükrözi az adott gyerek, csoport, óvoda specifikumait, lehetőségeit, hitvallását, céljait és a csoportban dolgozó óvodapedagógus szükségleteit, hiszen mindenkinek más az a forma, részletesség, kidolgozottság, ami segíti a munkáját.
- **Túltervezett**, ami nem jelent mást, mint azt, hogy többet tervezünk, mint amennyi reálisan belefér az időkeretbe azért, hogy valóban alkalmazkodni tudjunk a pillanatnyi lehetőségekhez, a kialakult tevékenységekhez vagy akár egy-egy gyerek pillanatnyi érzelmi állapotához, érdeklődéséhez.
- Minden terv **„csapatmunka”**, melynek összeállításában mindenki részt vesz: az óvodapedagógusok, a pedagógiai asszisztens, a dajka, a gyerekek és a szülők.

■ *A tervezés fajtái*

- A csoportszoba és az óvoda tereinek kialakításával kapcsolatos tervezőmunka.
- A heti és napi ritmus megtervezése.
- Az éves terv.
- (Évszakonkénti) tematikus terv.
- Befogadási és visszafogadási terv.
- Időszakos tervek: projektek, témahetek, napi tevékenységi tervek, egy-egy ünnephez, hagyományhoz, eseményhez kapcsolódó tervek, epochák vagy egy-egy gyerek fejlődését segítő tevékenységi tervek.
- Kapcsolattartási terv.

„A tervezetési fázis igazi boldogság, ekkor még minden lehetséges, minden eldöntendő, de semmi nincs véglegesen leszögezve.” (Linn Ulmann)

Az elkövetkezendő oldalak arról szólnak, hogy mi hogyan is tervezzük meg az óvodai életünket Nagykovácsiban, a Kispatak Óvoda Cinege csoportjában.

■ *Gyermekeinkről és magunkról néhány mondatban*

- 28 eleven, örökmozgó, állandóan kérdező 3–7 éves, akik napjában nagyjából száz kérdést tesznek fel. Akik folyamatosan újabb és újabb ötletekkel állnak elő. Akik tágra nyílt szemmel nézik a felhőket, és azonnal mesét kerekítenek a látottakhoz. Akik alig várják az eső végét, hogy a pocsolyában ugrálhassanak és sárból süteményt gyúrhassanak. Akik az egyik pillanatban még hős lovagok vagy űrhajósok, a következőben meg már vad oroszlánok. Egyszóval olyanok, amilyenek egy óvodásnak lennie kell. Ők a CINEGÉK.

- Manók és a diófátündérek, állandó segítők, akik hol segítenek, hol borsot törnek az orrunk alá, és már több mint 15 éve láthatatlan társaink.

- A felnőttek: Kriszta, a mozgás és művészetek „szerelmese”, élettel, vitalitással, nevetéssel telve. Zsuzsi, a hihetetlen kezügyességgel rendelkező „dadus”. Minden álmod, elképzelést pillanatok alatt meg is tud valósítani. Ildi, a világ legtürelmesebb és legmegbízhatóbb pedagógiai asszisztense, akinek szinte semmit nem kell mondani, mindent észrevesz, mindenhol ott van és segít, és még ott vagyok én, az örök álmodozó, ötletelő, aki ugyan papíron már nyugdíjas, de ez az a hivatás, melyből nem lehet (és nem is akarok) egy papír miatt „kiszállni”.

- Állandó segítők: a családok, rokonok, barátok, ismerősök.

- Iván, aki óvodapedagógus, és vagy 100 hangszert ismer, és játszik is rajtuk. Ő (is) az, aki kéthetente eljön hozzánk, és zenés, énekes, mozgásos játékaival megismerteti a gyerekeket a zenebirodalom „csodáival”.

- Dóri, aki szintén kéthetente népi játékokkal, tánccal és a Kokas-módszer eszközeivel színesíti az életünket.

- Ilcsi, aki amellet, hogy óvoda- és táncpedagógus, gyerekjógaoktató is, hetente egyszer jóga- (és egyben komplex művészeti) foglalkozásokat tart a gyermekeinknek.

- Az állandó helyszíneink, ahol a napjaink egy részét töltjük.

- Nagykovácsi, Kispatak Óvoda Cinege csoportja.

- Nagykovácsi, Békás-tó, ahol a nádasban laknak a vízi manók, és a fák tetején vannak a fagyöngy házak, melyekben az erdei manók élnek.

- Az erdő mélyén megbúvó „Manófalva” és a „koronázófa”.

Ebből a „mesés”, talán rendhagyó bemutatkozásból már sok-sok minden kiderülhetett arról, hogy melyek a számunkra legfontosabb szavak az életünk tervezése, szervezése során: a sokszínű játék, a tevékenykedés, a tapasztalás és a mesevilág; a természet és az életközeli, felfedező ismeretszerzés; a hagyományok őrzése és alakítása, teremtése és a közösség formálása... és még sorolhatnám a szebbnél szebb gondolatokat, szavakat oldalakon keresztül, de azt hiszem, valójában a legfontosabb az, hogy ezek a szavak hogyan válnak élővé.

3. variáció

Projekt- és témahétötletek

<p>„Nyár van, nyár” Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Család – Közlekedés, járművek – Időjárás elemei, időtöltés – Országok, szokások – Földfelszín, térkép, földgömb – Papírsárkány 	<p>„Játék a jelekkel” <i>Cinegés hagyomány</i> Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ilyen vagyok kívül-belül (reális énkép, önismeret) – Én meg te, az a mi (közösségépítő játékok) 	<p>„Fecskét látok” Fecskehajtó Kisasszony napja (szept. 8.) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Költöző madarak – Védett madarak, állatok – Afrika – Utazás a Föld körül
<p>„Áj, háj, varjúháj! (2. hét: gyógynövények gyűjtésének ideje) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ehető és mérgező növények – Tartósítások hagyományos módjai 	<p>Szeptember</p>	<p>„Alma, alma, piros alma” Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Őszi gyümölcsök – Kertünk kincsei – Tartósítás módjai – Egészség, betegség – Zöldségek, gyümölcsök
<p>„Mihály napja ma vagyok” (szept. 29.) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Háziállatok – Emberek munkája – Vásári hagyományok 	<p>„Vigyáz(z)unk egymásra!” (szept. 14. – elsősegélynyújtó világnap) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egészség, betegség – Emberek munkája – Közlekedés 	<p>„Rica, rica, kukorica” (szept. 29. – kukoricatörés kezdete) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Őszi munkák a kertben – Zöldségek, gyümölcsök – Alapanyagok: csuhé – Népi kismesterségek

<p>„A zene az kell” (okt. 1. – a zene világnapja) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hangszerek birodalma – A hang és a ritmus – Hogyan készül? 	<p>„Nálatok laknak-e állatok?” (okt. 4. – az állatok világnapja) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Védett és veszélyeztetett állatok – Barangolás a dinók földjén – Rovarlesen – Készülődés a télre az állatvilágban 	<p>„Fölszállunk a Nap fölé” (okt. 2. hete – az űrhajózás hete) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Csillagrendszerek, csillagok, bolygók – Űrhajók, űrhajósok, űrjárművek – Robotok – Nap, Hold, csillagok
<p>„Kamra mélyén egér rág” Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tartósítás módszerei régen és ma – Létra – Háziállatok: egér, macska – Alapanyagok: üveg – Fűszer-, gyógy- és festőnövények 	<p>Október</p>	<p>„Találtam egy levelet, gesztenyefa levelét” Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Barangolás az őszi erdőben – Ehető és mérgező növények – Az ősz színei – Festőnövények, gyógynövények
<p>„Parazsad süssön, kemence” (okt. 16. – a kenyér napja) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Föld körüli utazás – Széna, szalma, állatok – Szélmalom és vízimalom – A búzától a kenyérig – Kemence, tűz 	<p>„Kellene szép kert, jó termő” (okt. 21. – Orsolya-nap) Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Őszi munkák a kertben – Tartósítás módszerei – Zöldségek és gyümölcsök – Élő és élettelen (az élet feltételei) 	<p>„Színes festék, tarka tinta” (okt. 18. – a magyar festészet napja) <i>Cinegés hagyomány</i> Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 4 festmény, 4 évszak – Hogyan készül a festék? – Keverés, kavarás, maszatolás

<p>„Szent Márton a hóban lovagolt” (nov. 11. – Márton-nap) <i>Cinegés hagyomány</i> Kapcsolható témák, fogalmak: – Háziszárnyasok, háziállatok – Időjárás – Tél</p>	<p>Háziállatok Kapcsolható témák, fogalmak: – Miből, hogyan készül? – Háziszárnyasok és emlősök – Miből lett? (vadállatokból háziállatok)</p>	<p>A három kismalac és a farkas Kapcsolható témák, fogalmak: – Család – A hely, ahol élünk – Lakóhelyek (állatok) – Időutazás (lakóhelyek, házak az őskortól a jövőig) – Hogyan készül a tégla?</p>
<p>„Szőjünk, fonjunk” (nov. 3. hete – magyar népművészet hete) Kapcsolható témák, fogalmak: – Emberek munkája – Utazás a Föld körül (népművészeti alkotásokon keresztül)</p>	<p style="text-align: center;">November</p>	<p>„Ég a gyertya, ég” Kapcsolható témák, fogalmak: – Halottak napja – Világítás a régi időkben és napjainkban – Hogyan készül a gyertya? – Alapanyagok</p>
<p>„Így működik a tested” Kapcsolható témák, fogalmak: – Ilyen vagyok kívül-belül – Növekedés, fejlődés – Egészség, betegség – Életmentők munkája – Élő-élettelen világunk – Az élet körforgása</p>	<p>Utazás a Föld körül Kapcsolható témák, fogalmak: – „Nézd, mennyi ország, mennyi nép!” – Növények, állatok világa – Házak, lakóhelyek – Közlekedés, járművek</p>	<p>Egészség – betegség Kapcsolható témák, fogalmak: – Ehető–mérgező – Életmentők munkája – Gyógyító „varázslatok” – Gyógynövények – Így működik a tested</p>

<p>„Jön már, jön már a Mikulás” (dec. 6.)</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tél – Az örök tél birodalma (élet a sarkvidékeken) – A Mikulás-manók 	<p>„Cukor, fahéj, méz és dió, mézeskalácsba ez való.” (dec. 7. – Ambrus napja)</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Betegség–egészség – A fűszerek világa – Hogyan készül a mézeskalács? – A méhkaptár élete – Népi kismesterségek 	<p>„Luca, luca, kitty-kotty” (dec. 13. – Luca-nap)</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Növekedés, fejlődés – Egészség–betegség – „Ezerarcú karácsony” – Karácsonyi ünnepekör hagyományai
<p>Barangolás a manók és tündérek birodalmában</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A képzelet és a valóság játéka – Hogyan készül a szaloncukor? – Mikulás – Tél 	<p>December</p>	<p>„Együtt lenni jó” – a család</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A hely, ahol élek – Emberek munkája, foglalkozások – Az idő körforgása
<p>„Ezerarcú karácsony” (Karácsonyi szokások a nagyvilágban)</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „Nézd, mennyi ország, mennyi nép!” – A földgömb és a térkép 	<p>„Állatok karácsonya” <i>Cinegés hagyomány</i></p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tél – Állatok világa – Élő–élettelen – Körforgások 	<p>Az adventi angyalok ajándéka (Érzések és érzelmek)</p> <p>Kapcsolható témák, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ilyen vagyok kívül-belül – Színek